

Den gode fangen: politiets utlendingskontroll i lys av skjønnsutøvelse og legitimitet

The good prisoner: police immigration control in light of discretion and legitimacy

Danel Hammer

Rådgiver, Reform – ressurscenter for menn

danel@reform.no

Helene O.I. Gundhus

Professor, Institutt for kriminologi og rettssosiologi, Universitetet i Oslo

h.o.i.gundhus@jus.uio.no

Nora Sveaass

Professor emeritus, Psykologisk institutt, Universitetet i Oslo

nora.sveaass@psykologi.uio.no

Sammendrag

Migrasjonskontroll har i økende grad blitt del av hverdagen til norsk politi. Observasjoner og intervjuer med polititjenestepersoner i et politidistrikt viser at selv om oppdraget for utlendingskontrollen var gitt, åpnet likevel rammevilkårene for forhandling, og at informantene kunne følge sine egne motivasjoner. Et sentralt funn er at det tjenestepersoner omtaler som «den gode fangen» har konsekvenser for hvem som identifiseres som mistenkelige og velges ut for nærmere kontroll. Intervjuene viser at «magefølelsen» ble brukt aktivt i arbeidet med å identifisere «gode fanger», og tegn på kriminalitet. Magefølelsen og politiblikket var rettet mot atferd, bekledding og rekvisitter, kjønn, og etnisitet/hudfarge. Undersøkelsen viser at det å fange «gode fanger» med koblinger til kriminalitet hadde en viktig funksjon, fordi det tillot informantene å utøve jobben sin på en måte som i størst mulig grad ivaretok den positive politiidentiteten, innenfor rammene av oppdraget de var blitt gitt og målstyrings krav om høyt antall deporterte personer.

Nøkkelord

sosial identitet, utlendingskontroll, politiets yrkeskultur, moralske dilemmaer, krimigrasjon, skjønnsutøvelse, utvelselsesprosesser

Abstract

Migration control has increasingly become part of the everyday police work in Norway. Observations and interviews with police officers in a police district show that even though the assignment for immigration control was given, the conditions opened for negotiation, and the informants could follow their own motivations. A key finding is that what officials refer to as “the good prisoner” has consequences for those individuals who are identified as suspicious and selected for control. The interviews show that the “gut feeling” was used actively in the work of identifying “good prisoners”, and signs of crime. The gut feeling and the police gaze were directed at behavior, clothing and props, gender, and ethnicity/skin color. The study shows that capturing “good prisoners” with links to crime had an important function, because it allowed the informants to carry out their work in a way that as far as possible supported their positive police identity within the framework of the mission they had been given, and the goal management requirements for a high number of deported persons.

Keywords

social identity, immigration control, police occupational culture, moral dilemma, crimmigration, discretion, selection process

Innledning

Migrasjonskontroll har i økende grad blitt del av hverdagen til norsk politi. Mens Politiets utlendingsenhet har som oppgave å registrere asylsøkere, tvangsreturnere utenlandske statsborgere uten oppholdstillatelse og å drive Trandum utlendingsinternat, har politidistriktene i oppgave å ID-kontrollere utenlandske statsborgere, starte utvisningssaker og etterforske saker hvor utenlandske statsborgere er involvert. En utlendings sak kan oppstå som brudd på utlendings- eller straffeloven, og ofte involveres begge lovverk for å understøtte en bortvisnings- eller utvisningssak (Gundhus, 2016; Aas, 2014).

Tidligere forskning viser til at politiansatte opplever det som utfordrende å jobbe med migrasjonskontroll, fordi grenseoppgangen mot hjelpeoppgavene er uklare (Franko, 2019; Gundhus, 2017). Oppfattelsen av godt politiarbeid er koblet til moralske vurderinger av gode, dårlige og ideelle lovbrytere. Spesielt det å utvise barnefamilier kan oppleves som en byrde (Franko, 2019; Hansson, 2017). I artikkelen vil vi med utgangspunkt i observasjon og intervjuer med polititjenestepersoner som jobber med utlendingskontroll i et politidistrikt, utforske i hvilken grad de opplever konfliktfylte krav og dilemmaer i yrkesutførelsen. Spesielt vil vi utforske hva de legger til grunn i sitt arbeid med å identifisere personer uten oppholdstillatelse, og hvordan de håndterer ulike krav og forventninger fra ledere, kollegaer og publikum.¹ Formålet er å undersøke hvordan handlingsrommet for kontrolloppgavene fremmer eller hemmer informantenes opplevelse av muligheter for godt politiarbeid og det å gjøre ordentlig politiarbeid. I tillegg undersøker vi hvilken rolle oppfattelsen av samfunnsnytte og forventninger fra publikum spiller når det gjelder utvelgelsen av kontrollobjekter.

Artikkelen skisserer først bakgrunnen for at politiet i økende grad utfører migrasjonskontroll, og hvilke lovverk og rutiner utlendingskontrollen i politiet forholder seg til. Videre ser vi på hvordan politibetjentene fortolker oppdraget innenfor rettslige og politiske rammer. Vi utdyper deretter hvordan synet på det politibetjentene omtaler som «den gode fangen», har konsekvenser for hvem som identifiseres som mistenkelige og velges ut for nærmere kontroll. Vi analyserer både hvordan kroppsliggjort kompetanse og oppfattelsen av legitimt politiarbeid former kontrollpraksisen. Til slutt drøfter vi hvordan konstruksjonen av de politiansattes yrkesidentitet blir til i vekselvirkning med forventninger og krav i et motstridende landskap.

Migrasjon som politioppgave

I de senere år har antallet migranter og flyktninger økt betraktelig, både som resultat av krig, fattigdom og arbeidsinnvandring og som følge av naturkatastrofer. Grense- og territorialkontroll har blitt en stadig viktigere oppgave for politiet i det globale nord. Frontex, byrået som kontrollerer Europas yttergrenser, fikk i 2017 økt myndighet og autonomi, og høsten 2019 sitt eget European Border & Coast Guard Agency. Migrasjon, arbeidsinnvandring og trusler om terror håndteres av Frontex, i tillegg til grenseoverskridende kriminalitet. Oppgaver og mål innen grense- og kriminalitetskontroll blir stadig mer omfattende og sammensatt. Migrasjonskjeden er blitt et eget felt i norsk politi, med egne måltall og suk-

1. Artikkelen bygger på masteroppgave skrevet av Hammer (2019), hvor Gundhus og Sveaass var veiledere.

sesskriterier beskrevet i tildelingsbrev. Politidistrikter skal monitorere, overvåke og få kontroll over gruppen utenlandske statsborgere som befinner seg på territoriet, særlig med henblikk på deres identitet, og håndtere manglende dokumentasjon på identitet som et sikkerhetsspørsmål (Gundhus & Franko, 2016).

Retur av utenlandske statsborgere som ikke har lovlig opphold i landet og/eller gjør lovbrudd, anses både som et viktig tiltak for å redusere asylankomster og som et kriminalitetsforebyggende tiltak. Både EØS-borgere og tredjelandsborgere med lovlig opphold i Norge kan utvises og bortvises på grunn av straffbare forhold (Justis- og beredskapsdepartementet, 2018; UDI RS, 2010-022; UDI RS, 2010-024). Et eksempel på dette er at vi i Norge har årlige måltall for utvisning og bortvisning av utenlandske statsborgere. Måltallet er satt av Justis- og beredskapsdepartementet på bakgrunn av prognoser for antallet returnerbare utenlandske statsborgere som oppholder seg i landet. Måltallet for 2018 var tvangsretur av 9000 personer. Det har vært store diskusjoner om hvor reelt det er å oppnå måltallene, både i politiet og utenfor. Men disse er blitt fastholdt for å kunne føre en streng innvandringspolitikk (Lilleåsen, 2017). For å imøtekomme Justis- og beredskapsdepartementets måltall for retur av utenlandske statsborgere uten oppholdsgrunnlag har politidistriktene utvidet bruken av ulike former for grense- og territorialkontroller, slik som politiets ID-kontroll av potensielle utlendinger² på gateplan. Utlendingsloven § 21 gir politiet anledning til å stanse en person og kreve legitimasjon «når det er grunn til å anta at vedkommende er utenlandsk statsborger, og tid, sted og situasjon gir grunn til slik kontroll» (Utlendingsloven, 2008). ID-kontrollene utføres ofte av polititjenestepersoner iført sivil bekledning, som enten ved hjelp av spaning og fotpatruljering i gatebildet eller via en sivilt utseende politibil velger ut personer de mener kan være aktuelle for uttransportering. Under en slik kontroll plikter personen å vise legitimasjon og gi politiet opplysninger som sannsynliggjør at de har lovlig opphold i riket. Politiet har ikke lov til å foreta en kontroll utelukkende basert på hudfarge eller språk (R-POD, 2010–2011).

Migrasjonsforskning har lenge vært opptatt av hvordan migrasjon i stigende grad blir håndtert som et sikkerhetsproblem (Anderson, 2013; Boswell, 2007; Geiger & Pécout, 2017), også i de nordiske landene (Abiri, 2000). Begrepet «sekuritisering» fanger opp at omfattende sikkerhetstiltak iverksettes. Dette er tiltak som representerer alvorlige utfordringer for mennesker på flukt, og fører til mindre beskyttelse og færre rettigheter for migranter (Bosniak, 2006). Av relevans for denne studien er begrepet «kriminalmigrasjon» som i dag anvendes om den økende sammenkoblingen av strafferett og migrasjonsrett (Johansen, Ugelvik & Aas, 2013; Stump, 2006). Begrepet peker på hvordan handlinger knyttet til migrasjon kriminaliseres, som for eksempel økning i straff for brudd på innreiseforbud. Det begrepsfester også at rettsprosesser skifter formål underveis (Gundhus, 2016; Pickering, Bosworth & Aas, 2015; Woude & Leun, 2017; Aas, 2014). Det som starter som en etterforskningssak, kan ende som en utvisningssak etter soning eller bøter, ved at straffesaken gjør utvisning av EØS-borgere mulig (se Franko, 2019; Gundhus, 2020).

Internasjonalt har det vært relativt lite empirisk forskning på politiets migrasjonskontroll, men i løpet av de siste årene har interessen for denne forskningen vært (noe) økende (se Aliverti, 2020; Franko, 2019; Gundhus & Franko, 2016; Gundhus & Jansen, 2020; Leun & Woude, 2011; Parmar, 2020; Weber, 2011, 2013; Woude & Brouwer, 2017; Woude & Leun, 2017). Her blir det blant annet pekt på hvordan politiets praksis preges av en selektiv kontroll av personer på grunnlag av personens bakgrunn, klasse og rase (Parmar, 2020), samt

2. I utlendingsloven (2008) brukes begrepet «utlending» om utenlandske statsborgere, og defineres slik i § 5: «Med utlending forstås i denne loven enhver som ikke er norsk statsborger.».

at skjønnsutøvelsen av politikontrollen synes å gi et stort handlingsrom (Gundhus, 2016; Sklansky, 2012; Aas, 2014). Spesielt har Webers (2013) empiriske forskning på kontroll av ikke-borgere («non-citizens») i Australia vært banebrytende for å forstå hvordan kontekstuelle, sosiopolitiske forhold har betydning for utforming av migrasjonskontroll. Med andre ord, forskning på dette feltet har særlig sett på hvordan nasjonale utlendingslover i økende grad brukes som del av kriminalitetsbekjempelse, såkalt krimmigrasjonsrett og -praksis, og hvordan migrasjon i økende grad håndteres og styres som et sikkerhetsproblem (Bosworth, 2008). I tillegg har det vært økende interesse for å studere på hvilke måter tiltak og risikostyring skal kunne forebygges og komme i forkjøpet av fremtidig usikkerhet, uro og kriminalitet (Gundhus & Jansen, 2020; Weber & McCulloch, 2018).

Med utgangspunkt i empirisk forskning viser Franko (2019, s. 4) hvordan definisjonen av migranten som kriminell konstrueres ut fra en rekke sosiale praksiser hvor politiet har en viktig rolle. Det hun omtaler som «den krimmigrante andre», blir dermed et resultat av en rekke institusjonelle praksiser i utlendings- og strafferettssystemet. Dette gjør strafferettslig makt, inkludert politiets, til en akseptert og nærliggende respons på migrasjon, og legitimerer praksiser som før ble ansett som umoralske og på tvers av enkeltindividets rettsikkerhetsgarantier. Dette perspektivet er relevant for å forstå hvordan de politiansatte reflekterer over de valgene de tar i forbindelse med utlendingskontrollen. I artikkelen vil vi derfor se på i hvilken grad forståelsen av migranten som potensielt kriminell bidrar til å rettferdiggjøre utlendingskontrollens praksis.

Dilemmaer i migrasjonskontroll – om godt politiarbeid

Når handlingsrommet for politikontrollene er vidt, øker muligheten for å tilpasse yrkesutøvelsen etter personlige eller profesjonsetiske verdier og normer. Det er selvsagt en utfordring for utførelsen av utlendingskontrollen at en persons statsborgerskap aldri kan kunne fastslås ved hjelp av det som utad er synlig, i objektive og målbare tegn og symboler. I kommentarutgaven til utlendingsloven (Vevstad, 2010) utdypes det at det er polititjenestepersonens «fornuftige og rimelige vurdering» (s. 121) av hvorvidt det finnes grunn til å anta at en person er en utlending, som er avgjørende for om polititjenestepersonen kan gjennomføre en ID-kontroll. Grunnvilkårene for en kontroll etter utlendingsloven § 21 er altså i prinsippet en skjønnsvurdering. Samtidig vil skjønnsmessig vurdering forholde seg til en standard og normer for hvordan en skal vurdere en gitt situasjon (Gundhus, 2016). En beslutning foretas ikke i et sosiokulturelt vakuum. Det er rimelig å anta at alternativer som fremstår som aktuelle for utlendingspolitiet på patrulje, stammer fra en «profesjonell erfaringsbank», som vurderes sammen med interne styringsmekanismer, slik som måltall for antall utvisninger. Kryssende krav når det gjelder kvantitet og kvalitet i utførelsen av kontrollene, gjør at det oppstår dilemmaer for utlendingspolitiet. Det mer legitime knyttet til kriminalitetskontroll i yrket kan også åpne for at kriminalitetsbekjempelse blir mer relevant for utlendingspolitiet enn utlendingskontroll for ordinært politi (se Franko, 2019).

Valg og vurderinger knyttet til beslutninger foretas uansett innenfor en verdifære, eller visse sosiale og gruppespesifikke rammebetingelser (Grimen & Molander, 2008). En slik sosial rammebetingelse vil kunne være forventninger knyttet til politirollen i seg selv, eller politiets organisasjonsidentitet. Ifølge Pratt og Foreman (2000) består organisasjonsidentitet av «those attributes that members feel are fundamental to (central) & uniquely descriptive of (distinctive) the organization & that persist within the organization over time (enduring)» (s. 20). Organisasjonsidentitet handler på denne måten om de gruppespesifikke verdiene, målsettingene og sosiale kontekstene som polititjenestepersoner opplever å være en del av når de er i tjeneste. Det er således rimelig å tenke seg at en enkelt organisa-

sjon vil kunne være forbundet med et stort antall identiteter, avhengig av hva den enkelte avdeling, enhet eller ansatte anser som sentralt, distinkt, og ikke minst varig, for akkurat denne organisasjonen. Å være politi betyr at en deler profesjonens felles normer, verdier og kulturelle forestillinger om hva det vil si å være politi, og hva politiets roller er i samfunnet. En samling mennesker med felles mål, motivasjon, kulturelle normer og ideer om hva som er viktig og riktig, kan fra et samfunnspsykologisk perspektiv forstås som en sosial gruppe. Sosiale grupper og representasjoner rundt hva gruppemedlemskapet innebærer av verdier, normer og kulturelle forestillinger, legger samtidig føringer for hva som anses som akseptable holdninger og handlinger. Ikke minst skjer dette ved å skape tydelige skiller og grenser for hvem som kan være innenfor og utenfor gruppens sosiale fellesskap.

Sentralt i denne sammenheng vil det også være å se på hvordan lederes forventninger til måloppnåelse kan stå i kontrast til politiansattes syn på kvalitet i arbeidet. Ved å vurdere politifolkenes ambivalenser, dilemmaer, handlinger, refleksjoner og perspektiver i lys av samfunnets motstridende forventninger og krav, setter vi også politiarbeidet inn i en større og mer omfattende samfunnspsykologisk sammenheng. Vi vil derfor i det følgende ha en særlig oppmerksomhet på spørsmålet om hvorvidt politiansatte opplever en form for uoverensstemmelse mellom sine egne holdninger og det arbeidet de har blitt satt til å gjøre, og dermed en inkonsistens mellom atferd og holdninger i forbindelse med sin rolle som utlendingspoliti.

Det er liten tvil om at i politiets arbeid i forbindelse med migrasjonskontroll preges situasjonen nettopp av motstridende krav og forventninger (Granér, 2014). Dette skaper press i måten den enkelte polititjenesteperson håndterer yrkesutøvelsen på, og kan prege hvordan praksisen legitimeres av den enkelte og kollegaer. Forskning på politiet har blant annet vist at politifolk som mener å ha publikums støtte i arbeidet sitt, i større grad opplever legitimitet og trygghet i sin rolle som politi (Bradford & Quinton, 2014). En god og konsistent opplevelse av seg selv som polititjenesteperson kan også betinges av at egne tanker og handlinger harmonerer med de kollektive og gruppespesifikke forventningene fra kollegaer. Moralsk ubehag knyttet til utlendingskontroll kan dermed rettferdiggjøres ved å begrunne ID-kontrollene ut fra målsettingen om kriminalitetskontroll (Franko, 2019).

Hvordan politiets yrkeskultur kommer til uttrykk i ulike land og i ulike spesialiserte enheter, er temaer som det finnes omfattende empirisk forskning på (Cockcroft, 2014). Forskere som har studert politiets yrkeskulturer, trekker frem at normer og verdier er i endring, men at man kan finne et sett av ortodokse fremstillinger av politikultur (Chan, 1997; Cockcroft, 2013; Loftus, 2012; Reiner, 2010). Politiets moralske rettesnorer og kulturelle normer preges av verdier som å beskytte ofre, være heltemodige, verdsette spenning, være praktisk handlingsorienterte og å være kritiske til akademisk kunnskap (Finstad, 2000; Loftus, 2012; Reiner, 2010). Rolf Granérs (2014) idealtypiske skille mellom det legalistiske og det autonome perspektivet er relevant for å belyse politiets yrkeskultur i en nordisk kontekst. Det legalistiske perspektivet innebærer at den enkelte tjenesteperson i stor grad prioriterer og forholder seg til statlige, politiske og juridiske dokumenter i sitt arbeid, og er lojal overfor det offentlige samfunnsmandatet en har fått. Det autonome perspektivet kjennetegnes av en større grad av profesjonell selvstendighet enn det legalistiske. Den autonome tjenestepersonen anser det som spesielt viktig å beskytte «uskyldige ofre», det vil si dem som rammes uten egen skyld og som ikke har mulighet til å forsvare egne interesser (Granér, 2004, 2014). Mens det legalistiske perspektivet bruker lovverk og mandat som rettesnor for virksomheten, vil en med utgangspunkt i et autonomt perspektiv være opptatt av at det skal utføres «ordentlig politiarbeid» (Granér, 2014). Et tydelig identifiserbart lovbrudd, som ran, tyveri eller narkotikakriminalitet, utsikter til straff for gjerningspersonen, samt noen dramatiske aspekter (som en

biljakt, eller en «løpetur» som informantene i denne studien kalte det), er viktige ingredienser for opplevelsen av det «gode politiarbeidet». Fravær av slike åpenbare og ofte dramatiske politioppgaver kan dermed skape dilemmaer og moralsk ubehag i yrkesutøvelsen.

I tråd med dette viser forskning at tillit og støtte til å utføre politiarbeidet henger sammen med kollegaers syn på hva som er meningssskapende og viktig politiarbeid (Bradford, Murphy & Jackson, 2014). Vi kan anta at utførelsen av politiarbeid også henger sammen med den enkeltes opplevelse av mestring, følelse av legitimitet og grad av opplevd konformitet med politiets yrkesidentitet. Dette kan stå i kontrast til ledelsens målstyring og fokus på kvantitet, og fravær av mening med arbeidet kan for den enkelte polititjenesteperson oppleves som en barriere hvor motstridende dilemmaer må håndteres. I tillegg er det en forutsetning for den enkelte polititjenesteperson at det er handlingsrom for å utføre arbeidet i tråd med idealer for godt politiarbeid. Som vist til i innledningen har vi gjennom dette arbeidet ønsket å undersøke hvordan handlingsrommet for kontrolloppgavene fremmer eller hemmer informantenes opplevelse av muligheter for godt politiarbeid og det å gjøre ordentlig politiarbeid. I tillegg undersøker vi hvilken rolle oppfattelsen av samfunnsnytte og forventninger fra publikum spiller når det gjelder utvelgelsen av kontrollobjekter.

Metode

Vi ønsket kunnskap om hvordan polititjenestepersonene vurderte de konkrete kontrollsituasjonene, idet de faktisk står ute på gaten og observerer forbipasserende personer. For å sikre relevante data var tilgang til informanter som hadde utlendingskontroll som hovedoppgave, helt nødvendig. Dernest ønsket vi informanter som patruljerte ikledd sivil klesdrakt, og som kunne gå ubemerket blant publikum når de patruljerte.³ For å forstå politibetjentenes vurderinger var det viktig også å observere de «proaktive» og politiinitierte kontroll-situasjonene som oppsto på gaten, i motsetning til kontrollsituasjoner på bakgrunn av konkrete tips eller etterforskning. Avdeling for utlendingskontroll i Oslo politidistrikt hadde tjenestepersoner der samtlige av disse kriteriene ble oppfylt. Avdelingen består av flere underavdelinger, blant annet etterforskning, dokumentbehandlere, informantbehandlere og tre operative «lag».

Deltakere i prosjektet ble rekruttert fra de operative lagene, det vil si de som jobber konkret med patruljerende virksomhet, enten til fots eller i sivilt utseende politibil. Lagene besto av en lagleder og 10–20 tjenestepersoner. Tjenestepersonene jobbet i makkerpar, to og to. Rekrutteringen av de 12 informantene (6 makkerpar) ble gjort gjennom en formell henvendelse til seksjonsleder ved avdelingen. Henvendelsen ble positivt mottatt. Rekrutteringen var rask og effektiv og sikret et relevant utvalg av informanter som tilfredsstilte utvalgs-kriteriene. Informantene (12) besto av 8 menn og 4 kvinner hvis fartstid på utlendingsfeltet rangerte mellom 1 og 6 år. Kapasitetshensyn hos laglederne førte til at ingen av disse deltok som informanter, på tross av at de også kunne ha tilført studien nyttig kunnskap.

Datainnsamlingen

Førsteforfatter av artikkelen gjennomførte hele datainnsamlingen i løpet av høsten 2018, i forbindelse med sin masteroppgave ved Psykologisk institutt ved Universitetet i Oslo. Data-materialet ble samlet inn gjennom deltagende observasjon på patrulje med hvert makkerpar,

3. Uniformert politi påvirker publikum, noe som her kunne gi seg utslag i at informantene kontrollerte personer eksempelvis på grunnlag av hvordan personene reagerte når de ble oppmerksomme på politiets tilstedeværelse (Winnæs & Helland, 2014).

samt etterfølgende semistrukturerte intervjuer med hver tjenesteperson. Slike intervjuer anså vi som hensiktsmessige fordi vi ønsket å undersøke polititjenestepersonenes subjektive vurderinger og opplevelser i arbeidet med å identifisere potensielle «ulovlige utlendinger», det vil si personer som etter utlendingsloven befinner seg i Norge uten gyldig opphold, som har brutt vilkårene for oppholdstillatelsen sin og/eller som er i Norge for å begå lovbrudd. Thagaard (2013) peker på at også deltagende observasjon kan egne seg godt dersom en ønsker innsikt i personlig erfaringer, perspektiver og vurderingspraksiser. Ved fysisk å plassere seg innenfor politifeltet kunne vi skaffe oss innsikt i og tilgang til hva en politihverdag besto i, og til tanker og refleksjoner informantene gjorde seg rundt de konkrete kontrollsituasjonene de initierte. Samtidig ga det også mulighet til å stille spørsmål, både direkte i eller rett etter aktuelle kontrollsituasjoner, noe som ga et innblikk i problemstillinger og konkrete hendelser som kunne være relevant å reflektere rundt i de senere intervjuene.

Noen utfordringer gjorde seg imidlertid gjeldende. For det første førte kapasitetshensyn til at det kun var anledning til å følge hvert makkerpar på én vakt, altså ca. 8 timer, kveld eller dag. For det andre var det hevet over enhver tvil at informantene var veldig bevisste på forskerens tilstedeværelse på patrulje. Et eksempel på det er at hun blant annet fikk spørsmål om hvordan hun kunne vite at de ikke «skjerpet seg», eller om vi hadde tatt med i beregningen at de ville oppføre seg annerledes når de hadde med seg «tilskuere». For det tredje var det også en utfordring at en som forsker skulle søke emosjonell og intellektuell nærhet til feltet og informantens livsverden på den ene siden, mens en på den andre var avhengig av å holde en analytisk distanse i rollen som observatør. Denne øvelsen krevde bevissthet og selvkritisk tilstedeværelse, både med henblikk på egne roller i prosjektet og på egne kulturelle blindheter og forforståelser. Samtidig opplevde vi at det var nettopp det utenforstående blikket en får gjennom å være til stede i feltet, som gjør en i stand til å stille spørsmål rundt de vedtatte sannhetene og de kulturelle normene i gruppen en studerer (Thagaard, 2013).

Observasjonsstudien innebar tilstedeværelse under paroler, patruljer og under kontorarbeidet ved arbeidsslagens slutt, ved 7 ulike skift, om lag 55 timer til sammen. Fordi den deltagende observasjonen var av kort varighet, bør denne delen av studien betraktes som en forundersøkelse til de senere intervjuene. For å sikre en best mulig gjengivelse av observasjonene ble det skrevet et feltnotat på rundt to sider i etterkant av hver observasjon.

Det var også ønskelig å forstå hva informantene *tenkte* om det de gjorde. Kvale og Brinkmann (2015) peker på at intervjuer egner seg godt til å fremskaffe nyansert, systematisk, fyldig og kompleks informasjon om informantens erfaringer og refleksjoner. Det ble derfor et naturlig valg å gjøre intervjuer av informantene. Det ble prioritert å intervjuer deltakerne forløpende, 1-2 dager etter observasjon. Dette var viktig fordi vi ønsket å bruke hendelsene fra patruljen som grunnlag for refleksjon. En intervjuguide var blitt utviklet med tanke på dette. Eksempler på temaer som ble tatt opp i intervjuet, var hvilken kompetanse som kreves for arbeidet, forventninger fra ledere, hvordan de utfører ID-kontroll, og hva som kjenner dem som blir kontrollert. Det utforskende forskningsspørsmålet krevde samtidig at intervjuene hadde en form som ga rom for at informantene kunne vektlegge det de selv opplevde som relevant (Dunn, 2010; Willig, 2013). Intervjuguiden ble således brukt som styrende og veiledende, og noe som ga struktur og oversikt over temaer og spørsmål, samtidig som den ga rom for utforskning av andre relevante aspekter ved utlendingskontroll underveis i intervjuet. Dette muliggjorde også en viss grad av sammenligning av informantens svar (Kvale & Brinkmann, 2015).

Samspillet mellom de ulike metodene for datainnsamling var sentralt. Skjønnsvurderinger og praksis på «gata» oppsto som en spontan respons på svært omskiftelige og kortvarige hendelser. Mens observasjonsdata gjorde det mulig å forstå hvordan og hvorfor kontrollene

ble utført mens polititjenestepersonene var på patrulje, ga intervjuene anledning til å utforske hvordan informantene reflekterte rundt utlendingskontroll generelt. Intervjuene ga oss dermed mulighet til å få direkte og utfyllende sitater og meningsutveksling mellom intervjuer og informant, til forskjell fra observasjonsnotatene, som utelukkende besto av egne nedskrevne minner og refleksjoner fra patruljene. Det empiriske materialet fra intervjuene bør derfor betraktes som det bærende og elementære grunnlaget for den kommende analysen.

Analyseprosessen

I analysefasen benyttet vi oss av tematisk analyse (Braun & Clarke, 2006). Metodisk egnet denne tilnærmingen seg godt til å identifisere fellestrekk på tvers av datamaterialet, og til å løfte frem meningsmønstre som kunne bidra til å belyse forskningsspørsmålene. Det var datagrunnlaget som her var styrende for kodingsprosessen, en såkalt induktiv analyse. Analyseprosessen var organisk, i den forstand at kodene ble til i et dialogisk forhold til empirien (Braun & Clarke, 2006), samtidig som vi gikk deduktivt til verks da vi skulle navngi og organisere temaene. Slik beveget vi oss fra en mer semantisk beskrivelse av temaer til en teoretisk tolkning av våre funn, i lys av sentrale psykologiske og politivitenskapelige teorier.

Etiske perspektiver

Etter avtale med informantene ble det gjort lydopptak av samtlige intervjuer. Lydfilene ble transkribert, og personidentifiserende opplysninger ble anonymisert fortløpende. Forskningsetiske avveininger førte imidlertid til en avgjørelse om å utelukke bruk av pseudonymer, kjønnspronomen samt henvisninger til oppnådd grad eller stilling. Dette innebærer at samtlige informanter blir omtalt med det kjønnsnøytrale pronomenet «hen» i analysen og diskusjonen. Informantene representerer således en felles informantgruppe hvor minste identifiserbare enhet ble den operative avdelingen de arbeidet ved. Dette var et valg som kanskje går på bekostning av leseropplevelsen, samt noen få analytiske poenger. Det var imidlertid et nødvendig grep for å sikre den graden av anonymitet og konfidensialitet som informantene ble forespeilet. Siden observasjon ble brukt som metode, var det nødvendig at polititjenestepersonene som deltok, ble fritatt fra taushetsplikten. Prosjektet⁴ masteroppgaven var en del av, hadde på forhånd fått dispensasjon fra taushetsplikt av Politidirektoratet, som hadde fått forskningsprosjektet vurdert av Rådet for taushetsplikt. Prosjektet var også meldt til Norsk senter for forskningsdata (NSD) som har godkjent datainnsamling og plan for oppbevaring av sensitive persondata. I noen tilfeller fikk vi også tilgang til informasjon om publikum. Spesielt gjaldt dette situasjoner på patrulje der informantene søkte opp personer på gaten i strafferegistre, persondataregistre og andre taushetsbelagte kanaler. Denne informasjonen hadde vi som forskere selvsagt ikke adgang til å registrere. Sensitiv informasjon om publikum var imidlertid ikke relevant for studiens problemstilling, og vil dermed ikke behandles i analysen. I den grad publikum omtales, vil det gis en sterkt anonymisert beskrivelse av våre observasjoner eller informantenes egne beretninger.

Vide rettslige rammer, men målstyrt

Politietaten må til enhver tid forholde seg til lovverk, politikk og oppdrag i endring. De overordnede rammene er en viktig del av informantenes hverdag, og som tidligere beskrevet er utlendingsfeltet preget av høye krav til mål- og resultatstyring. Antallet utvisnings-

4. NFR 238170, Politimetoder i endring: Politiets risikohåndtering og publikum, ledet av Helene O. I. Gundhus.

saker har vært et viktig styringsmiddel og mål for suksess i politiarbeidet siden 2013 (Franko & Mohn, 2015; Gundhus, 2017). Hvordan dette preger informantenes forståelse av eget arbeid som spenningsfylt, vil vi si noe om i det følgende.

Flere av informantene la vekt på at utlendingskontroll er noe man ikke blir utdannet i på Politihøgskolen, men er et arbeidsfelt hvor erfaringsbasert kunnskap er den viktigste formen for kompetanse. Informantene forteller i intervjuer at lovteksten som skulle styre og rettlede dem i arbeidet med utlendingskontroll, opplevdes som abstrakt og generell. Paragraf 21 ga dem lite informasjon om hvilke konkrete tegn ved en person eller situasjon de burde være oppmerksomme på. Det fantes også lite skriftlig informasjon i protokoller eller håndbøker som informantene følte de kunne støtte seg på. Tolkningene av begrepene tid, sted og situasjon var dermed også varierte. Under flere av intervjuene kom det frem at dette var noe informantene opplevde som et problem, som de ved flere anledninger hadde tatt opp med ledelsen. Det var også et tema som ofte var gjenstand for diskusjon innad i lagene:

Intervjuer: Kan du fortelle hvordan du tolker tid, sted og situasjon?

Informant: Ja, det er jo den bestemmelsen som vi forholder oss til når vi er ute i gata.

Intervjuer: Ja, men hva betyr det?

Informant: (Ler) Ja, hva betyr det? Det er jo det vi har prøvd å finne ut av kjempelepe. POD (Politidirektoratet) har jo gitt oss en ganske stor fullmakt til å tolke det selv, så jeg tenker at det, altså alle som overholder den, eller som kontrollerer folk i samsvar med den bestemmelsen, de skal jo holde seg innenfor noen rammer da, men innenfor der igjen så tenker jeg at det er rom for tolkning. Basert på hver enkelt persons erfaring fra tidligere.

Usikkerhet knyttet til fortolkning og håndheving av lovteksten som regulerer utlendingskontroll, var fremtredende hos mange av informantene. Spesielt gjaldt dette utlendingslovens § 21. Det var imidlertid ikke alle som syntes at denne usikkerheten var problematisk, og flere ga uttrykk for at de var fornøyde med det de mente var en «politivennlig lovtekst», som ga mulighet til å hjemle de fleste kontroller innenfor lovverket så lenge en kunne argumentere godt for seg i de skriftlige rapportene, eller i retten.

De fleste av tjenestepersonene var imidlertid kritiske til tolkningsrommet i lovteksten. Mens noen ønsket seg en tydeligere operasjonalisering av «konstruktene» tid, sted og situasjon, var andre bekymret for at tolkningsrommet skulle føre til ulik praksis mellom de ulike makkerparene og lagene. Ulik praksis ble også observert på patrulje. Det var ikke alltid samsvar mellom de ulike tjenestepersonene med henblikk på hvilke krav den enkelte tjenesteperson stilte, og hva som var oppfattet som et legitimt grunnlag for kontroll. Det som ble beskrevet som «mangelfull undervisning» knyttet til utlendingskontroll på Politihøgskolen, samt en lovtekst som forutsatte at tjenestepersonene selv operasjonaliserte hva tid, sted og situasjon betydde for dem, gjorde det i stedet viktig å støtte seg på personlig erfaring, egen rettferdighetssans og skjønnsvurderinger. De vide rammene i lovteksten åpnet dermed for stor frihet til selv å bestemme utøvelsen av kontrollen.

Måten informantene fortolker og forhandler mellom betydningen av lovverket, sosiale krav fra kollegaer og forventninger fra ledelsen, får dermed konsekvenser for hvordan de utformer yrkesutøvelsen. Den vide og generelle lovteksten gjør det mulig å la kriminalitetskontroll bli en del av ID-kontrollen ved at kriminalitetskontroll blir retningsgivende for hvilke personer som skal kontrolleres.

Utviser «gode fanger» – rettferdiggjøring av motstridende forventninger

De fleste av informantene var tydelige på at det var «de gode fangene» de ønsket å utviser fra Norge, og at det var disse personene de fokuserte på når de var på patrulje på gaten. Det var

også pågripelse av gode fanger som ga anerkjennelse på avdelingen og blant de nærmeste kollegaene. Det emiske begrepet «gode fanger» var således tett knyttet til hva som utgjorde et godt stykke politiarbeid på denne avdelingen.

Intervjuer: Hvordan gjør man en god jobb her?

Informant: Nei det er vel hvis man har gjort en innsats og tatt ... altså ... for det første er det jo gode fanger da, det er jo det som de fleste er mest opptatt av, ikke antall, men at det faktisk er personer som har gjort mye galt da.

Som det kommer frem i sitatet, opplevde flere av tjenestepersonene en klar motsetning mellom ledelsens og politikernes vektlegging av «tall» og deres eget syn på den kriminalitetsforebyggende effekten av uttransportering av dem de omtaler som «ulovlige utlendinger»:

Det blir jo sånn at ... det blir litt kvantitet foran kvalitet. Som jeg sa i sted, et tall er et tall, og jeg har inntrykk av at det er mer ønskelig med ti streker i boken, som er på en måte ... dårlige fanger da, kontra to streker som er av den den typen vi snakket om i sted.

Intervjuer: Tunge kriminelle?

Informant: Ja.

Krav, forventninger og normer ovenfra i organisasjonen ble ofte forklart som motstridende til egne ønsker og behov. Noen ganger ble også ledelsens prioriteringer kategorisert som irrelevante, lite meningsfullt for oppdraget, eller i konflikt med egen politiroлле. Skillet mellom saker av lav og god kvalitet ga uttrykk for at informantene syntes å forhandle mellom hva som var godt politiarbeid, og hvilke verdier en «god» polititjenesteperson burde ha:

Det med måltall og antall pågripelser, det går på kvantitet, men det er også, man skal også ha kvalitet i de pågripelsene man foretar [...] som for eksempel en tredjelandsborger som er på ferie i Norge, der stilles det krav til at han har et formål da, med at han er her, med reisen, og at han har penger nok til å kunne livnære seg under oppholdet her. Og det at en person kanskje har litt lite penger da, kan faktisk resultere i at han blir bortvist, det vil si han blir deportert fra Norge uten noe innreiseforbud. Og det er jo litt sånn ... sak av lav kvalitet vil jeg si, for det er jo, det er jo ikke nødvendigvis noe kriminalitetsforebyggende, i motsetning til en som kanskje har oppholdt seg ulovlig i flere år, som jobber ulovlig, betaler ikke skatt, eller livnærer seg av kriminalitet, som narkotika, begår innbrudd ikke sant, der har du liksom kvaliteten da.

Bauman mener at mennesker er ambivalente i valgsituasjoner dersom det finnes to regelsystemer som fremstår som dikotomiske, slik at å følge det ene også innebærer å bryte med det andre (Bauman, 1998, referert i Oddli & Kjøs, 1998). I den grad informantene hadde trukket veksler på Granérs (2014) idealtipe, «det legalistiske perspektiv», kunne de ha betraktet seg selv som vellykkede dersom et stort nok antall personer enten ble bortvist eller utvist fra landet, uavhengig av årsaken til at utlendingen ikke hadde oppholdsgrunnlag. De kunne altså ha fokusert på statistikk og måltall. Men det var ikke dette informantene synes var viktig. Ifølge informanten ovenfor ville ikke en bortvisning av en person som har for lite midler på ferie i Norge, være kriminalitetsforebyggende eller viktig. Disse sakene ble gjerne omtalt som «dårlige saker» fordi de handlet om å oppfylle politisk bestemte måltall.

Kriminalitetsforebygging skjedde altså ikke ved at en var en såkalt regelrytter, men gjennom pågripelser og utvisning av personer som de oppfattet at kunne skade samfunnet. Det var ikke nok å utvise turister uten turistvisum, fordi utvisning av såkalte dårlige fanger ikke ga noen anerkjennelse fra politikolleger. Anerkjennelse avhang av at en gjorde arbeid som var i tråd med de kollektive og sosiale normene om hva det vil si å være en «god» polititjenesteperson.

Gode fanger er «ordentlig kriminelle»

Det meningsfulle politiarbeidet var et sentralt tema som alle informantene uoppfordret reflekterte rundt både på patruljer og under intervjuer. Pågrepelse og uttransport av de «gode fangene» var viktig motivasjon for informantene:

Hvis du har valget mellom å finne en som du tror har oversittet visum med noen uker eller en som har banket kona og solgt narkotika og gjort masse annet straffbart, så velger du jo den siste, så enkelt kan man egentlig si det.

På spørsmål om hvem som var gode fanger, beskrev tjenestepersonene ofte en person som var «ordentlig kriminell», en person som skadet andre enten ved bruk av vold eller salg og innførsel av narkotika, eller som på andre måter kostet samfunnet mye penger. I tillegg til at dette dreier seg om personer som har begått mange kriminelle handlinger, mente de at de gode fangene var en samlebetegnelse på personer som gjorde stor potensiell skade på samfunnet, og at disse personene «ødelegger for oss andre som betaler skatt». Han var en «person vi egentlig ikke trenger å ha i Norge». Argumentasjonen ligner på den Franko (2019, s. 90, se også Gundhus, 2020) finner uttrykk for i intervjuer med ansatte i etterforskningsavdelinger og justisdepartementet. Det er innvandrere som gjør kriminalitet som må utvises, fordi de blant annet «snylter på velferdsstaten».

En god fange var ofte (men ikke alltid) en som hadde statsborgerskap i et såkalt tredjeland. Vi fant flere begrunnelser for denne prioriteringen. Det handlet blant annet om tidsbruk:

Hvis man hører at de snakker [polsk] for eksempel, det høres polsk ut, så blir det litt sånn, ja, vi dropper det. Med EØS, der er det mange flere undersøkelser som må til da, 90 % da, hvis det er en polakk som jobber i Norge, så har han lov til å være her. Så det er ikke noe man gidder å bruke tid på.

Årsaken til et fokus på tredjelandsborgere var ifølge informantene at EU-borgere hadde et større vern mot utvisning. Utvisningssaker mot EØS-borgere starter nettopp ofte først i etterforskningsavdelinger, hvor straffesaken sammen med oppholdstillatelsen medfører vedtak om utvisning (Franko, 2019; Aas, 2014). En god kriminalitetsforebyggende strategi vil ut fra informantenes perspektiv være å fokusere på fanger som kan utvises raskt, noe som også trekker veksler på deres handlekraft. De gode fangene var derfor oftest tredjelandsborgere som hadde begått alvorlig og grov kriminalitet i Norge. De skiller seg fra en hvilken som helst avvist asylsøker, turist eller student med oversittet visum eller familie.

Politiskjønn, magesfølelse og utvelgelse

Hvilke konsekvenser får så synet på den gode fangen for praktisk yrkesutøvelse? Før vi utdyper dette, vil vi trekke frem hvordan begrepet «magesfølelse» blir benyttet og forstått, og hvilken betydning dette har for praktiske vurderinger under skjønnsutøvelsen.

Da informantene ble bedt om å beskrive hvordan de valgte ut kontrollobjekter på gaten, vektla de ulike former for uformell og kroppsliggjort kunnskap og realkompetanse. I mangel på konkrete og tydelige rammer for fortolkning og anvendelse av utlendingsloven var det eksempelvis viktig for informantene å ha et godt utviklet «politiskjønn». Ifølge Grimen og Molander (2008) kan skjønnsutøvelse forstås som en form for praktisk resonnering hvor en gjennom en kombinasjon av erfaring og vitenskapelig kunnskap vurderer en gitt handling eller en situasjon (se også Gundhus, 2016). Politiet må vurdere, prioritere og fatte

avgjørelser knyttet til hvor de skal sette inn ressurser og kontroll, hvilken type mennesker og grupper av mennesker de skal konsentrere seg om, og hvilken type kriminalitet de skal agere på når de patruljerer. Som en informant i denne studien sa: «Politiet kan ikke ta alle som gjør noe ulovlig, det er heller ikke ønskelig fra politiets side.» Samtlige informanter refererte for eksempel til sin egen «magefølelse», eller «intuisjon», som et viktig element i utlendingspolitiets skjønnsutøvelse. På patrulje fortalte informantene at de kunne få en «feeling», eller en «magefølelse», som de mente handlet om «noe man ikke kan sette fingeren på», «ting som skurrer», eller som «ikke passer inn i bildet» av hva de anså som normal fremferd i bybildet. Denne følelsen kunne på sin side være utslagsgivende for at de «tar en prat» med vedkommende:

Det der med magefølelse, det er ganske sånn vagt. Men det er en ting, det er noe som vi bruker i vår jobb. Og det er vanskelig å sette ord på ... Du har jo spurt litt, hva jeg ser etter, og det er ikke alltid lett å ... det er vanskelig. [...] Det går liksom på magefølelse på en måte, og du bare får en feeling og det er sånn, det er ikke sånn som alle bare har, det er noe du får av erfaring og å jobbe med dette her, det er sånne ting som du ikke kan sette fingeren på. Så han, [en person som ble kontrollert] han gjorde et eller annet som gjorde at, at jeg fikk lyst til å snakke med ham. Det [magefølelsen] er en intuisjonsbasert ting.

Måten de beskrev magefølelsen på, kan sammenlignes med Liv Finstads (2000) analytiske begrep «politiblikket». Finstad beskriver politiblikket som «et konstruert og årvåkent» blikk som politiet bruker til å «oppdage, avsløre, være til hjelp for publikum, gripe inn mot straffbare forhold [...]». For politiet er denne måten å observere på selvsagt» (Finstad, 2000, s. 60). Ifølge Finstad er politiblikket mistankebasert, og det er utviklet gjennom erfaring og kjennskap til hvordan virkeligheten på «gata» ser ut. Magefølelsen utgjør dermed det kroppsliggjorte uttrykket for hvordan de gode fangene kan identifiseres. Som vi skal se, omtaler de magefølelsen som utløser av mistanke om noe kriminelt fremfor manglende oppholdsstatus.

Identifikasjon av «gode fanger»

Under intervjuene hadde informantene mange refleksjoner rundt elementer og tegn som kunne utløse magefølelsen, som de fremhevet som sentrale i utvelgelsen av hvem som ble stoppet og kontrollert. Dette var elementer som ble brukt aktivt i arbeidet med å identifisere «gode fanger», og de mest sentrale for identifisering valgte vi å inndele i følgende kategorier: atferd, bekledning og rekvisitter, kjønn, og etnisitet/hudfarge. Informantene beskrev avvikende eller unormal atferd som noe av det viktigste de var opptatt av når de var på patrulje. En person som hadde en type atferd eller et kroppsspråk som ikke signaliserte et tilsynelatende «legitimt formål», var for eksempel alltid interessant å utforske nærmere:

Intervjuer: Men da kan vi gå over på dette med identifisering av potensielle utlendinger da.

Informant: [...] For min del da, så tenker jeg at [...] noe skurrer da, rett og slett, litt som det vanlige politiblikket ellers. Hva er det egentlig den personen her på en måte, gjør, i bybildet, ser det naturlig ut? Det han holder på med? Er det en person som har på en måte et legitimt formål med det han driver med, eller bare vaser han rundt og ser etter personer å få kontakt med, for eksempel for å selge narkotika?

På spørsmål om hva et legitimt formål innebar, var svaret ofte at det måtte virke som om personen på gaten «skulle noe». For at dette «noe» skulle synes legitimt, så burde handlingen være slik som andre i samme situasjon oppfører seg, det vil si at atferden burde være «naturlig» og fremstå som målrettet. Å «vase rundt» kunne derimot være tegn på at perso-

nen kanskje hadde noe å skjule. Hva som ble ansett som naturlig atferd, varierte. Noen la vekt på at det var de vanlige gjøremålene på de ulike tidene av døgnet som var av størst relevans. På dagtid kunne naturlig atferd for eksempel være at en tilsynelatende skulle på jobb, skole, butikken eller toget, til forskjell fra «å drive og tasse rundt og ta kontakt med alle og vandre rundt frem og tilbake». På kveldstid vil ofte normal eller legitim atferd innebære det å skulle treffe noen, se etter og gå inn på kafé eller et utested, altså fremstå som målrettet atferd.

Informantene tematiserte også bekledning som relevant, men på ulike måter. Det var sjelden at bekledning i seg selv vekket mistanke hos informantene. En spesiell type bekledning sammen med minst ett annet element, for eksempel et «albansk utseende», kunne vekke tjenestepersonenes interesse. På patrulje ble det observert en pågrepelse av to personer som informantene mente hadde en type bekledning som var typisk for denne gruppen av ulovlige og kriminelle utlendinger. Informantene som foretok pågripelsen, fortalte at de ofte fattet interesse for personer som så ut som om de var fra ett spesielt land utenfor EU, og som hadde typiske «italienske klær», som for eksempel merkene «Dior, Prada og Gucci». Pågripelsen endte for øvrig med utvisning for de to personene, som begge innrømmet til politiet at de arbeidet ulovlig i Norge. Noen typer rekvisitter og utstyr kunne også bidra til en tanke om at personen kunne være utlending. Et «rødt Ruter-kort i hånden» er ett eksempel. Å bruke «Ruter-kort»⁵ ble ikke ansett som «normalt», fordi «de fleste bruker jo appen på telefonen til å kjøpe billetter». At noen hadde to telefoner, var et annet interessant tegn, spesielt dersom den ene telefonen var en såkalt burnertelefon, også kalt narktelefon. Bruk av enkle og lett utskiftbare telefoner er ifølge informantene svært vanlig i miljøer som driver med salg av narkotika. Noen ganger kunne bruk av en slik telefon alene bidra til en avgjørelse om å initiere en utlendingskontroll.

På patruljene vi deltok på, var det utlukkende menn som fanget informantenes interesse, og det var kun menn som ble gjenstand for utlendingskontroll. De patruljerende var også på det rene med at de utfører utlendingskontroller av menn i mye større grad enn av kvinner:

Intervjuer: Jeg merker at du sier *han* ofte, er det sånn at du stopper flest menn?

Informant: Ja.

Intervjuer: Ja

Informant: Det er dessverre det. Vi har snakket om det, men ...

Intervjuer: Hvem har snakket om det?

Informant: Laget, egentlig.

Intervjuer: Ja.

Informant: At det er flest menn vi pågriper. Vi har egentlig ikke noe godt svar på det, jeg vet ikke om det er en teori om at de er mer ressurssterke, blir sendt av familiene sine, nå vet jeg ikke om det her er riktig altså. Jeg vet ikke om det er lettere for dem å komme over grensene. Jeg har ikke peiling, men sånn i arbeidsbransjen så er det jo mye kvinner som jobber også da. Men de, jeg syns ikke de er så mye ute på gata, i forhold til de vanlige kontrollene på gata. Nei jeg vet ikke, det er veldig godt spørsmål egentlig, for vi har ikke noe godt svar på hvorfor det er flest menn vi kontrollerer.

Begrunnelsene for at menn fremsto som mer aktuelle å kontrollere, varierte. Likevel merket vi oss at nesten ingen av informantene støttet seg på relevant statistikk når de ble spurt hvorfor menn oftere var mål for kontrollene. Dette undret vi oss over, siden både kriminalstatistikk (Statistisk sentralbyrå, 2018), statistikk over nyankomne flyktninger og asylsøkere (Statistisk sentralbyrå, 2017) og statistikk fra Kriminalomsorgen (Kriminalomsorgsdirektoratet, 2017) viser at menn i stor grad er overrepresentert i alle disse gruppene.

5. Kort som kan brukes til å kjøpe og benytte seg av elektroniske billetter på offentlig transport i Oslo.

Hudfarge og etnisitet var på mange måter vanskelige temaer å snakke om, og noen få av informantene valgte å unnlate å svare på spørsmål om hudfarge i kontrollsituasjoner og i intervjuer. Andre var på sin side tydelige på at hudfarge var en indikasjon, men aldri som et tegn som alene ville kunne utløse kontroll. En informant reflekterte rundt hvordan hen ville ha reagert på en mann med et tilsynelatende etnisk norsk utseende i samme situasjon:

Det går jo på utseende, og det går på hudfarge. Så enkelt er det. Og det er ingen som kommer vekk fra det uansett hvordan man prøver å argumentere pent for det. For vi ville aldri kontrollert en blond, blåøyd, kanskje litt rød i huden til og med, mann, selv om han gikk ved Akerselven. Da hadde vi jo tenkt at han der er kanskje på vei hjem fra byen, mens andre som ikke jobber på utlendingsfeltet ville kanskje fått en annen mistanke da, om at han ... altså det vet man jo ikke. Men sånn jobber jo ikke vi. Så må man jo, det er jo bare en liten indikasjon, det er jo som jeg har sagt, at det er jo veldig mye mer som man også må vurdere, men det er en indikasjon.

De fleste av informantene som omtalte hudfarge som relevant, var samtidig tydelige på at de behandlet dette som en indikasjon. Med indikasjon menes her et tegn som – sammen med andre tegn – kunne passe inn i et bilde av hvordan polititjenestepersonene forestilte seg at en «kriminell utlending» så ut, oppførte seg eller kledde seg. Disse forestillingene ble på sin side konstruert gjennom det de omtalte som «timevis og årevis med observasjon av mennesker på gaten». På den måten bidrar forestillinger om hvem som er utenlandske statsborgere uten oppholdstillatelse, til en sosial produksjon av den «kriminelle andre» (Franko, 2019).

Hva som fanger oppmerksomheten – uregelmessigheter og tegn

Ifølge informantene var magefølelsen viktig for å fange opp uregelmessigheter og avvik, og følelsen ble utløst av personer som de mente utviste «unormal atferd», eller som fremsto på en «rar» måte. Fordi god magefølelse måtte «opparbeides gjennom erfaring», og av å ha «jobbet lenge innenfor feltet», mente noen også at deres egen magefølelse var «kjempedårlig» i starten av ansettelsesforholdet på avdelingen. Denne uformelle formen for kunnskap var også utfordrende å overføre til andre kollegaer, fordi du ikke «kan [...] lese deg til å bli god på utlendingskontroll», «du må ut på gata og oppleve selv». Slik ble det samtidig konstruert et skille mellom det informantene opplevde som en praktisk og individuell form for kunnskap, og andre former for teoretisk, kollektiv og potensielt også overførbar kunnskap.

Informantene trekker her veksler på det idealtypiske skillet mellom tradisjonell, erfaringsbasert politikunnskap og standardisert og formalisert politikunnskap, som vist til tidligere (Gundhus, 2013). Som en del av yrkeskulturens konstruksjon av godt politiarbeid verdsetter operative politifolk ofte individuell, erfaringsbasert og uformell kompetanse (se også Finstad, 2000). Samtidig kan skjønnsbasert praksis basert på individuell erfaring og magefølelse ofte være preget av implisitte og dels ubevisste responser, slik som stereotyper og typologier (Choongh, 1997). I patruljetjeneste har polititjenestepersonene begrenset informasjon og ofte liten tid til å fatte en avgjørelse. Det er vanskelig å unngå å benytte seg av stereotypisering og typologier (Holmberg, 2000). En av informantene ga et godt bilde på nettopp dette:

Hvis man sitter langs Akerselva, er vestafrikaner, og sitter kanskje med en person til. Dette er et område som vi kaller åpne rusmiljø, vi har pågrepet utallige vestafrikanere med narkotika, så ville jo ... Dette er jo en pakke som, hudfarge vil jo da være en indikasjon. Men det er jo ikke sånn at på grunn av at han har den hudfargen, at man kontrollerer ham, men det er alt rundt, i tillegg til den faktoren.

Stereotypisering er ikke udelt negativt, det er en høyst menneskelig prosess som bidrar til å abstrahere virkeligheten raskt, effektivt og enkelt. Likevel er det også en nær forbindelse mellom diskriminering og stereotypisering (Chrysochoou, 2004). Kategorisering, klassifisering og overgeneraliserte forestillinger om mennesker og grupper av mennesker kan føre til forskjellsbehandling og stigmatisering. I ytterste konsekvens kan politiet risikere å kontrollere lovlige borgere som ser ut som en «vestafrikaner som selger narkotika», eller som bærer andre tegn på å være «ulovlig utlending» eller kriminell.

Det var stor grad av enighet i informantgruppen om hvilke typer av «uregelmessigheter» og tegn på kriminalitet magefølelsen og politiblikket var rettet mot. Disse er temmelig sammenfallende med de tegnene som minoritetsungdom selv beskriver som grunnlag for at de blir plukket ut for politikontroll (Solhjell et al., 2018). De kollektive representasjonene og kulturelle forestillingene knyttet til hva som var viktig å jobbe med og hvilken type kriminalitet de skulle fokusere på, ga oss derfor viktig informasjon om hva slags politiinformantene ønsket å være, og ikke minst hva de anså som meningsfullt politiarbeid.

Brudd med en hjelperrolle – jakten på legitimitet

En måte å forstå vektleggingen av kriminalitet på kan knyttes til politiets motivasjon for yrket. Når politiet utøver ordenstjeneste, går ofte kontroll- og hjelpeoppdrag over i hverandre. Utlendingskontroll, som politimetode, skiller seg på mange måter fra tradisjonelle ordensoppdrag. Vanlig uniformert politi responderer ofte på såkalte reaktive «hjelpeoppdrag», situasjoner der politiet har blitt kontaktet av noen som aktivt ønsker bistand fra politiet (Finstad, 2000). Informantene i denne studien jobbet på sin side proaktivt, noe som kunne føre til refleksjoner rundt deres egen politirolle og oppdragets legitimitet:

Vi skal hele tiden oppsøke folk, det er vi som hele tiden skal initiere ting. Vi får ikke beskjed av operasjonssentralen om å kjøre til en brann, da blir vi sendt til steder ikke sant, da har vi en veldig sånn legitim grunn til å dra til steder, for da er det noen som er i nød, det er noen som trenger hjelp, katta er oppe i et eller annet tre, da er vi mye mer hjelpende, og vi er i uniform. Men her, her er det vi som er ute og oppsøker andre, det er vi som er ute og ... Altså jeg har kun med nærmest kriminelle å gjøre. Aldri en sånn hjelpende hånd.

Den hjelpende rollen som ordenspolitiet har, ble ofte omtalt som en motsats til arbeidet utlendingspolitiet gjorde. Refleksjoner knyttet til kontrollvirksomhetens legitimitet gjorde seg også gjeldende da vi snakket om hvordan publikum opplevde møtet med dem:

Det er en ganske sånn offensiv politimetode, fordi du går bort til et fremmed menneske, i sivil, og sier: Hei, jeg kommer fra politiet, altså du kan jo tenke deg hvis du hadde vært i utlandet og det hadde kommet en sivil person bort og sagt til oss, jeg er fra politiet, altså jeg hadde jo trodd, er det PST, er det CIA, hvem ER denne personen?

Hvis en legger Goffmans (1978) rollebegrep til grunn, kan en tenke seg at informantene ikke opplever å oppfylle de uskrevne reglene og forventningene knyttet til den tradisjonelle «hjelperrollen» som politiet ofte har. Behovet for å bli oppfattet som en «god» polititjenesteperson kom spesielt til uttrykk da informantene snakket om hvordan utlendingskontroll ble oppfattet av utenforstående. Mange følte for eksempel at de måtte forsvare sitt valg av yrke og praksis, fordi «folk [ikke] skjønner hvor viktig dette arbeidet er». Flere av informantene reflekterte også rundt potensielle skadevirkninger av utlendingskontroll. Spesielt gjaldt dette tillitsrelasjonen mellom politiet og sårbare minoriteter. Dette var bekymringer som

flere av informantene antok at ordenspolitiet ikke behøvde å reflektere rundt i like stor grad. Brudd på tillit mellom informanter og publikum var noe som flere av informantene hadde erfart selv, spesielt i form av beskyldninger om rasisme og raseprofilering:

Nei for det første er det [anklager om rasisme] jo veldig ubehagelig, selv om jeg vet at jeg har mitt på det tørre, så synes jeg det er svært ubehagelig. Ofte kan det være høylytt i byen, altså at de skriker at politiet er rasister og sånn, og det oppleves veldig ubehagelig. [...] Å anklage politiet for å være rasister, føler jeg da, er noe av det groveste beskyldningene du kan bli utsatt for egentlig.

En annen informant sa på sin side at hen ofte fikk skryt fra publikum, men ikke alltid en type skryt som ble satt pris på:

De i publikum som sier sånn, «åh, knallbra arbeid» de er jeg nesten litt skeptiske til (ler). Altså, de som sier sånn «åh, det er så deilig å få disse sothuene [sic] ut av Norge». Så jeg opplever å få mye skryt fra publikum, men det er liksom sånn, jeg er litt mistroisk til det, så det er også litt gær'nt (ler).

Tjenestepersonene antydte også at de ofte følte at de sto i en konflikt mellom sitt eget ønske om å bety noe godt for andre og andres opplevelse av deres virksomhet som utlendingspoliti, noe som antyder moralsk ubehag ved politirollen (Franko, 2019). Politifolkene var opptatt av at arbeidet skulle ivareta et godt forhold til minoritetsbefolkningen, i tråd med annen forskning som viser at dette ofte er sentralt både for politiet og for tillitsforholdet (se f.eks. Berge, 2015; Bradford & Murphy, 2014; Thomassen, 2017; Wathne, 2018; Winnæss & Helland, 2014). Det å være et politi som publikum kunne ha tillit til, var viktig også for informantene i denne studien. Flere snakket blant annet om hvordan arbeidet deres ble oppfattet, spesielt i form av bekymringer for om utenforstående trodde de «hatet innvandrere»:

I [en] sosial setting hvor man skal introdusere seg for andre, «Jeg jobber i politiet», «Åh, hva jobber du i politiet med?», «Nei jeg jobber på utlendingsseksjonen», «Åja, hva gjør du der?», «Nei jeg pågriper ulovlige utlendinger», det er jo egentlig det jeg gjør, det høres jo ikke veldig bra ut. Det blir jo alltid en, jeg må jo alltid gå litt i dybden da, hvis jeg skal introdusere meg selv og hva jeg driver med til noen jeg ikke har møtt før da, det er jo veldig fort for andre å bare anta at det jeg gjør er egentlig sånn ... moralsk forkastelig eller ... at jeg gjør det ut av personlig motivasjon liksom.

Det å skulle være personlig motivert, blant annet også for å jakte på tall, ble beskrevet som «moralsk forkastelig». Tanker om at andre kunne anta at en slik jobb bunnet i personlig motivasjon for å utvise utlendinger, var relativt vanlig i informantgruppen, og var noe som bekymret mange. Flere følte ofte at det var nødvending å forklare de kontekstuelle rammene for arbeidet, for ikke å bli oppfattet som en person med amoralske holdninger om minoritetsbefolkningen. I flere tilfeller kunne dette for eksempel komme til uttrykk ved at informantene uoppfordret oppga sin politiske overbevisning, som ofte var nærmere venstresiden enn høyresiden i politikken.

Sterke yrkesidentiteter kjennetegnes blant annet av en opplevelse av stolthet i tilknytning til gruppens sosiale status, og ens egen følelse av respekt og status innad gruppen (Bradford, Murphy & Jackson, 2014). Som vist til tidligere innebærer fullt integrert medlemskap i en gruppe eller organisasjonskultur at en setter pris på og identifiserer seg med de verdier og sosialt betingede normer som konstrueres som riktige innenfor akkurat denne kulturelle konteksten (Loui, 1980). I analysen har vi vist at slike forestillinger i politiet ofte sentrerer seg rundt en drøm om å «fange kriminelle», og å være til hjelp i kampen mot kriminalitet (Crank, 2004). Granér (2004) argumenterer for at politiets (ofte) autonome perspektiv

innebærer et ønske om å beskytte livsførselen til en gruppe «verdige» medlemmer av befolkningen, gjerne gjennom dramatiske aksjoner, og med høy straff som gjengjeldelse for gjerningsmannen. Det ordentlige – og i forlengelsen også det praktiske – politiarbeidet går dermed hånd i hånd med visse sosialt konstruerte forestillinger, motivasjoner og normative ideer om hva som utgjør godt politiarbeid og dermed også en god polititjenesteperson. Det å jakte på «gode fanger» skaper dermed legitimitet i rollen, både innad og utad.

Samfunnsoppdrag og legitimitet

Politiets migrasjonskontroll er et område hvor politiets legitimitet overfor visse deler av befolkningen står under sterkt press. Spesielt gjelder dette tematikk knyttet til politiets utlendingskontroll, og kritikk om overkontroll av sårbar minoritetsungdom.⁶

Funnene viser at flere av informantene ønsket at publikum skulle ha tillit til dem som politi, men at de også tidvis opplevde anklager både fra publikum og media om rasisme og raseprofilering. Samtidig fortalte noen at de var ambivalente til skryt og ros fra publikum, spesielt dersom de opplevde at rosen hadde rasistiske undertoner. Samtidig viser funnene også at informantene opplevde et daglig press fra ledelsen om å «levere tall» i sin personlige statistikk på uttransporter. Informantene fortalte samtidig at de tok avstand fra det de opplevde at ledelsen og politikerne verdsatte, og noen argumenterte for at ledelsen verdsatte «feil type arbeid» og ikke «evnet å gjenkjenne hva som var godt politiarbeid». De hadde som vist et svært ambivalent forhold til bestillingen fra politisk hold – om måltall og utsendelse av flest mulig personer hvert år. De følte heller ikke at de kunne skilte med en klar og tydelig lovtekst som ga dem et «ubestridt» og opplagt mandat når det gjaldt utvelgelse av kandidater for utlendingskontroll.

Det var tydelig at ønsket om å gjøre godt politiarbeid, og være gode politifolk, la noen verdimesse kriterier til grunn i arbeidet med utlendingskontroll. Spesielt anerkjennelsen som argumentet om kriminalitetsbekjempelse gir, viser seg å være legitimerende og rettferdiggjørende. Selv om informantene ikke identifiserte seg med ordenspolitiets yrkesidentitet som «hjelpere», tok de heller ikke avstand fra denne identiteten. Ved å trekke veksler på den lånte de også fra den positive rolleforståelsen og tilliten som generelt tillegges politiet i Norge (Thomassen, 2017), noe omtalen av «den gode fangen» illustrerer godt. «Den gode fangen» ble brukt for å beskrive personer som var mer interessante å pågripe enn andre, fordi de gjør kriminalitet og/eller er samfunnsfarlige, og kan på denne måten ha fungert som et verktøy i jakten på en anerkjent og legitim yrkesrolle, innenfor et politifelt som ofte er gjenstand for kritikk fra offentligheten.

Mye tyder således på at informantene kan ha opplevd en form for erkjennelsesmessig uoverensstemmelse i forbindelse med sin rolle som utlendingspoliti. Denne dissonansen syntes å oppstå som en konsekvens av hvordan deres praksis ble oppfattet av andre, og førte til et behov for å mediere mellom holdning og handling, og utføre handlinger som var i tråd med deres egne overbevisninger om hva som er godt politiarbeid. Dette var en type politiarbeid som de oppfattet at publikum kunne ha tillit til, og som kom til uttrykk gjennom å «fange» det de omtalte som «gode fanger». Slik kunne informantene forhandle om sin yrkesidentitet som utlendingspoliti og konstruere en rolle som kunne bringe dem nærmere den tradisjonelle og mer tillitsskapende politirollen som «hjelper» og kriminalitetsbekjemper.

6. Noen eksempler er «[McDonaldssaken](#)» og «[den svenske forskeren](#)», samt en rapport om politiet og rasisme fra Antirasistisk Senter (2017).

Avslutning

Informantene i denne studien er aktive og meningskonstruerende aktører, og representerer sentrale deltakere i den yrkeskulturen som politifolk opererte innenfor når de valgte ut kontrollobjekter på gaten. Undersøkelsen viser at oppdraget for utlendingskontrollen var gitt, men rammevilkårene åpnet likevel for forhandling, fortolkning, og at informantene kunne følge sine egne motivasjoner. Dette fikk på den ene siden konsekvenser for hvordan de forsto sin egen politirole. Konstruksjonen av «den gode fangen» kan ha fungert som en måte å mediere på, mellom ønsket om å være «god» og en (i visse tilfeller) kontroversiell rolle som utlendingspoliti. Søken etter personer som drev med alvorlig kriminalitet, var viktig for dem fordi de ønsket å drive med kriminalitetsforebygging- og bekjempelse. Funnene antyder således at informantenes fokus på «den gode fangen» kan ha fungert som en strategi for å håndtere forventninger til yrkesrollen og en opplevd uoverensstemmelse mellom egne holdninger og egne handlinger. Det å fange gode fanger hadde derfor en viktig funksjon, fordi det tillot informantene å utøve jobben sin på en måte som i størst mulig grad ivaretok den positive politiidentiteten, innenfor rammene av oppdraget de var blitt gitt. På den andre siden forutsatte oppdraget og de overordnede rammebetingelsene at skjønnutøvelse og den enkelte polititjenestepersons erfaringskunnskap var det som var avgjørende for utvelgelsen av kontrollobjekter. Magefølelsen og «politiskjønnnet» fungerte både som verktøy og styringsprinsipp når det gjaldt hvem informantene valgte å kontrollere.

Utøvelse av faglig skjønn betraktes ofte som en forutsetning for behovstilpasning av profesjonsbaserte tjenester, spesielt for å sikre fleksibilitet og individuell tilpasning (Kirkebøen, 2013; Mølander & Terum, 2008). Skjønn må samtidig kontrolleres og ansvarliggjøres, for ikke å bli for selektivt og vilkårlig (Gundhus, 2016). En profesjon som legger stor vekt på personlige verdier og moralske rettesnorer i utførelsen av arbeidet, risikerer ikke bare stor variasjon i profesjonelle beslutninger. I dette tilfellet kan et (for) stort fortolkningsrom for hvordan oppdraget skal utføres, i ytterste konsekvens føre til at utlendingskontrollen fremstår som vilkårlig, fordi man identifiserer personen først og deretter går systematisk til verks for å dokumentere lovbrudd (Sklansky, 2012). Utstrakt bruk av skjønn og magefølelse kan også føre til en praksis som på mange måter kan fremstå som individualisert. Skjønnmyndighet kan misbrukes, og kan oppfattes som vilkårlig for publikum og andre utenforstående. I Norge står likebehandlingsprinsippet sterkt, og alle borgere har krav på å bli behandlet likt (Likestillings- og diskrimineringsloven, 2017). Publikum som opplever å være gjenstand for utlendingskontroll, kan imidlertid oppleve seg som diskriminert, og i møte med politiet kan tilliten mellom politi og publikum reduseres eller skades. Skjønnutøvelse og taus kunnskap i politiet kan dermed havne i et spenningsforhold til publikums forventning om likebehandling, spesielt fordi skjønnsvurderinger i utlendingskontroll vanskelig lar seg etterprøve.

Skjønnutøvelse i utlendingskontroll må derfor sees i lys av det bredere mandatet til politiet. Hvis politiet selekterer en bestemt gruppe (her utenlandske statsborgere) for kriminalitetsbekjempelsen, kan utvalget være skjevt i forhold til norske statsborgere som jo står for det meste av begåtte lovbrudd i kriminalstatistikken (Franko, 2019). Når politiet prioriterer saker med utlendingsloven som virkemiddel, kan det bidra til skjev kontroll- og ressursbruk i politiet. Kontrollen utvides når kontroll av «den kimmigrante andre» angir suksess på måloppnåelse for godt politiarbeid. Spesielt gjelder dette når målstyring fremmer kvantitet fremfor kvalitet. Som vist peker forskning på at forestillingen om den kimmigrante andre bidrar til at kriminalitetskontroll blir en naturlig respons. At politiet vektlegger kriminalitetsforebygging basert på (mangel på) statsborgerskap, til forskjell fra eksempelvis alvorlighetsgrad eller omfang av en kriminalitetstype, kan samtidig bidra til økt dis-

kriminering og stigmatisering av sårbare minoriteter (Gundhus & Franko, 2016; Gundhus, 2020). Her anvendes nettopp skjønn til å velge ut potensielle krimmigranter på gaten. Forskning på stopp og sjekk av visse samfunnsgrupper og enkeltmennesker viser at dette kan oppleves som urettferdig og som forskjellsbehandling hos personen som kontrolleres. Videre viser studier at politiets skjerpede fokus på spesifikke grupper i samfunnet ofte resulterer i et svekket tillitsforhold mellom politi og publikum, og et redusert ønske om å samarbeide med politiet (Bradford, Murphy & Jackson, 2014). Forskning viser også at det har minimal effekt som kriminalitetsbekjempelse (Tiratelli, Quinton & Bradford, 2018).

En kan i denne sammenhengen spørre seg om tydeligere krav, prioriteringer, og ikke minst operasjonalisering av § 21 og oppdraget generelt, kunne ha bidratt til en mer standardisert og strømlinjeformet praksis på utlendingsfeltet. Slik kunne en gjort den tause kunnskapen eksplisitt. Likeså kan en tenke seg at tydelige «risikoindikatorer» og konkretiseringer av hva tid, sted og situasjon skal bety, kunne skjøvet det individuelle ansvaret for fortolkning og forhandling bort fra den enkelte polititjenesteperson og over på systemnivå, som eksempelvis jurister, politikere og ledere. Dette var også et ønske informantene selv hadde.

I lys av våre funn kan det derfor være interessant å reflektere rundt potensielle konsekvenser av en mer tydelig operasjonalisering. Polititjenestepersonene i vårt datamateriale opplevde for eksempel usikkerhet rundt praktisering av § 21. Innsnevring av handlingsrommet ville muligens ført til at tjenestepersonene kunne oppleve å ha mindre ansvar for eventuelle feilskjær i arbeidet, noe som også ville kunne prege forhandlingen om deres egen politiidentitet. På den andre siden kunne en også risikere at tjenestepersonene ikke lenger opplevde å ha den samme *muligheten* til å tillegge jobben sin mening, og at den positive «politiidentiteten» ville fremstå som enda mer fjern og uopnåelig. Det kan også tenkes at dette ville ført til ytterligere usikkerhet og en opplevelse av manglende samsvar mellom holdninger og handlinger, fordi det ikke lenger ville være mulig å utføre politiarbeid som var i tråd med deres motivasjon om å være publikums «hjelper» og «beskytter». Det å gi tjenestepersonene bedre muligheter til utvikling og refleksjon, samt økt rom for mer åpent å drøfte vanskeligheter og dilemmaer, kan bidra til å avklare måter å forholde seg på og tydeliggjøre de underliggende motsetningsfylte kravene og forventningene som ligger til rollen, nemlig enten jakten på tall eller at kriminalitetsbekjempelse oppfattes som kvalitet. Det kan også bidra til større samsvar mellom tjenestepersonenes verdier og oppfattelse av legitim yrkesutførelse, i en tid med økt press for å deportere utenlandske statsborgere.

Referanser

- Abiri, E. (2000). *The securitisation of migration. Towards an understanding of migration policy changes in the, 1990s. The case of Sweden*. Göteborg: Institutionen för freds- och utvecklingsforskning.
- Aliverti, A. (2020). Patrolling the «thin blue line» in a world in motion: An exploration of the crime-migration nexus in UK policing. *Theoretical Criminology*, 24(1), 8-27. <https://doi.org/10.1177/1362480619841905>
- Anderson, B. (2013). *Us & them?: The dangerous politics of immigration control*. Oxford: Oxford University Press.
- Berge, S. (2015). *Et politiblikk på tillit: En studie av politiets publikumsrettede tillitsarbeid* (masteroppgave). Oslo: Politi-høgskolen.
- Bosniak, L. (2006). *The citizen & the alien: Dilemmas of contemporary Membership*. Princeton: New York, Princeton University Press.
- Boswell, C. (2007). *The securitisation of migration: A risky strategy for European states*. DIIS.
- Bosworth, M. (2008) Border control & the limits of the sovereign state. *Social & Legal Studies*, 17(2), 199-215. <https://doi.org/10.1177/0964663908089611>

- Bradford, B., Murphy, K. & Jackson, J. (2014). Officers as mirrors: Policing, procedural justice and the (re)production of social identity. *British Journal of Criminology*, 54(4), 527–550. <https://doi.org/10.1093/bjc/azu021>
- Bradford, B. & Quinton, P. (2014). Self-legitimacy, police culture & support for democratic policing in an English constabulary. *British Journal of criminology*, 54(6), 1023–1046. <https://doi.org/10.2139/ssrn.2406350>
- Braun, V. & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3(2), 77–101. <https://doi.org/10.1191/1478088706qp063oa>
- Brouwer, J., van der Woude, M. & van der Leun, J. (2017). Framing migration & the process of crimmigration: A systematic analysis of the media representation of unauthorized immigrants in the Netherlands. *European Journal of Criminology*, 14(1), 100–119. <https://doi.org/10.1177/1477370816640136>
- Chan, J. (1997). *Changing police culture: Policing in a multicultural society*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Choongh, S. (1997). *Policing as social discipline*. Oxford: Clarendon Press.
- Chrysochoou, X. (2004). *Cultural diversity: Its social psychology*. Oxford: Blackwell.
- Cockcroft, T. (2013). *Police Culture: Themes & Concepts*. Abingdon: Routledge.
- Cockcroft, T. (2014). Police Culture & Transformational Leadership: Outlining the Contours of a Troubled Relationship. *Policing*, 8(1), 5–13. <https://doi.org/10.1093/police/pat040>
- Crank, J.P. (2004 [1998]). *Understanding police culture*. Florida Atlantic University: Anderson publishing.
- Dunn, K. (2010). Interviewing. I I. Hay (red.), *Qualitative Research Methods in Human Geography*, s. 101–137. Canada: Oxford University Press.
- Finstad, L. (2000). *Politiblikket*. Oslo: Pax.
- Franko, K. (2019). *The Crimmigrant Other: Migration & Penal Power*. Abingdon: Routledge.
- Franko, K. & Mohn, S.B. (2015). Utvisning som straff? Om grensesnittet mellom strafferett og utlendingskontroll. *Tidsskrift for strafferett*, 15(2), 153–176.
- Geiger, M. & Pécoud, A. (2017). International organisations & the securitisation of migration. I P. Bourbeau (red.), *Handbook on Migration & Security*, s. 252–270. Cheltenham: Edward Elgar Publishing.
- Goffman, E. (1978). *The presentation of self in everyday life*. London: Harmondsworth.
- Granér, R. (2004). *Patrullerande polisens yrkeskultur*. Lund: Socialhögskolan, Lunds Universitet.
- Granér, R. (2014). Selvstendige sheriffer eller lojale byråkrater – om patruljerende politis yrkeskultur. I P. Larsson, H.I.O. Gundhus & R. Gråner (red.), *Innføring i politivitenskap*, s. 134–152. Oslo: Cappelen Damm Akademisk.
- Grimen, H. & Molander, A. (2008). Profesjon og skjønn. I: A. Molander & L.I. Terum (red.), *Profesjonsstudier*, s. 179–197. Oslo: Universitetsforlaget.
- Gundhus, H.I. (2013). Experience or knowledge? Perspectives on new knowledge regimes and control of police professionalism. *Policing: A Journal of Theory and Practice*, 7(2), 178–194. <https://doi.org/10.1093/police/pas039>
- Gundhus, H.O.I. (2016). Å målstyre skjønnsutøvelse: profesjonalisering av politiets utlendingskontroll. *Sosiologi i dag*, 46(1), 54–79. <http://hdl.handle.net/11250/2391370>
- Gundhus, H.O.I. (2017). Discretion as an obstacle: Police culture, change, and governance in a Norwegian context. *Policing: A Journal of Policy and Practice*, 11(3), 258–272. <https://doi.org/10.1093/police/pax012>
- Gundhus, H.O.I. (2020). Sorting Out Welfare. Crimmigration Practices and Abnormal Justice in Norway. I R. Koulisch & M. Woude (red.), *Crimmigrant Nations: Resurgent Nationalism and the Closing of Borders*. New York: Fordham University Press.
- Gundhus, H.O.I. & Franko, K. (2016). Global Policing and Mobility: Identity, Territory, Sovereignty. I B. Bradford, B. Jauregui, I. Loader & J. Steinberg. *Handbook of Global Policing*. London: Sage.
- Gundhus, H. O. I. & Jansen, P. (2020). Pre-crime and Policing of Migrants: Anticipatory Action Meets Management of Concerns. *Theoretical Criminology*, 24(1), 90–109. <https://doi-org.ezproxy.uio.no/10.1177/1362480619873347>
- Hammer, D. (2019). *Den gode fangen. Samfunnspsykologiske perspektiver på politiets utlendingskontroll*. [Masteroppgave], Psykologisk Institutt, Universitetet i Oslo.

- Hansson, J. (2017). *Mind the blues: Swedish police officers' mental health & forced deportation of unaccompanied refugee children*. (PhD-dissertation) Umeå: Umeå University.
- Holmberg, L. (2000). Discretionary Leniency & Typological Guilt: Results from a Danish study of Police Discretion. *Journal of Scandinavian Studies in Criminology & Crime Prevention*, 1(2), 179–194. <https://doi.org/10.1080/140438500300076171>
- Johansen, N.B., Ugelvik, T. & Aas, K.F. (red.) (2013). *Krimigrasjon?: den nye kontrollen av de fremmede*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Justis- og beredskapsdepartementet (2018). *Tildelingsbrev, 2018*. Politidirektoratet. Hentet 26.01.2020 fra <https://www.regjeringen.no/contentassets/80197702ddb144e8a016a040e656751f/tildelingsbrev-2018-politidirektoratet.pdf>
- Kirkebøen, G. (2013). Kan vi stole på fagfolks skjønn? I A. Molander & J.C. Smeby (red.), *Profesjonsstudier II*, s. 27–43. Oslo: Universitetsforlaget.
- Kriminalomsorgsdirektoratet (2017). *Kriminalomsorgens årsstatistikk, 2017*. Hentet 26.01.2020 fra <https://www.kriminalomsorgen.no/statistikk-og-noekkeltall.237902.no.html>
- Kvale, S. & Brinkmann, S. (2015). *Det kvalitative forskningsintervju* (3. utg.). Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Leun, J.P. van der & van der Woude, M.A.H. (2011). Ethnic profiling in the Netherlands? A reflection on expanding preventive powers, ethnic profiling & a changing social & political context. *Policing & Society*, 21(4), 444–455. <https://doi.org/10.1080/10439463.2011.610194>
- Likestillings- og diskrimineringsloven (2017). *Lov om likestilling og forbud mot diskriminering* (LOV-2017-06-16-51). Hentet fra <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2017-06-16-51> [lesedato 26.01.2020].
- Lilleåsen, L.R.B. (2017). Politiet klarer ikke å sende ut 9000 migranter - Listhaug nedjusterer ikke måltallet. *Politiforum* (27.07.2017) Hentet 26.01.2020 fra <https://www.politiforum.no/artikler/politiet-klarer-ikke-a-sende-ut-9000-migranter-listhaug-nedjusterer-ikke-maltallet/404618>
- Loftus, B. (2012). *Police Culture in a Changing World*. Oxford: Oxford University Press.
- Louis, M.R. (1980). Surprise & Sense Making: What Newcomers Experience in Entering Unfamiliar Organizational Settings. *Administrative Science Quarterly*, 25(2), 226. <https://doi.org/10.2307/2392453>
- Molander, A. & Terum, L.I. (2008). Profesjonsstudier – en introduksjon. I A. Molander & L.I. Terum (red.). *Profesjonsstudier*, s. 13–28. Oslo: Universitetsforlaget.
- Oddli, H.W. & Kjos, P. (1998). *Psykologien og vitenskapen*. Oslo: Tano Aschehoug.
- Parmar, A. (2020). Arresting (non)citizenship: The policing migration nexus of nationality, race & criminalization. *Theoretical Criminology*, 24(1), 28–49. <https://doi.org/10.1177/1362480619850800>
- Pickering, S., Bosworth, M. & Aas, K.F. (2015). The criminology of mobility. *The Routledge handbook on crime & international migration*, 24(1), 382–395. <https://doi.org/10.1177/1362480619850800>
- Pratt, M. & Foreman, P. (2000). Classifying Managerial Responses to Multiple Organizational Identities. *The Academy of Management Review*, 25(1), 18–42. <https://doi.org/10.5465/amr.2000.2791601>
- Reiner, R. (2010). *The politics of the police*. Oxford: Oxford University Press.
- R-Pod. (2010–11). *Politiets utøvelse av utlendingskontroll på territoriet, herunder i grenseområdene*. Oslo: Politidirektoratet.
- Sklansky D.A. (2012). Crime, immigration, & ad hoc instrumentalism. *New Criminal Law Review*, 15(2), 157–223. <https://doi.org/10.1525/nclr.2012.15.2.157>
- Solhjell, R.E., Saarikomäki, E., Haller, M.B., Wästerfors, D. & Kolind, T. (2018). «We are Seen as a Threat»: Police Stops of Young Ethnic Minorities in the Nordic Countries. *Critical Criminology*, 27(2), 347–361. <https://doi.org/10.1007/s10612-018-9408-9>
- Statistisk sentralbyrå. (2017). *Rekordmange nyankomne enslige mindreårige flyktninger*. Hentet 26.01.2020 fra <https://www.ssb.no/befolkning/artikler-og-publikasjoner/rekordmange-nyankomne-enslige-mindrearige-flyktninger>
- Statistisk sentralbyrå. (2018). *Tre av fire straffede er menn*. Hentet 26.01.2020 fra <https://www.ssb.no/sosiale-forhold-og-kriminalitet/artikler-og-publikasjoner/tre-av-fire-straffede-er-menn>
- Stumpf, J.P. (2006). The crimmigration crisis: Immigrants, crime, & sovereign power. *Bepress Legal Series. Working Paper 1635*. Available at <http://law.bepress.com/expresso/eps/1635>
- Thagaard, T. (2013). *Systematikk og innlevelse: en innføring i kvalitativ metode* (vol. 4). Bergen: Fagbokforlaget.

- Thomassen, G. (2017). Når politiet møter publikum. En analyse av kontakterfaring og tillit til politiet. *Nordisk politiforskning*, 4(1), 29–44. <https://doi.org/10.18261/issn.1894-8693-2017-01-04>
- Tiratelli, M., Quinton, P. & Bradford, B. (2018). Does Stop & Search Deter Crime? Evidence From Ten Years of London-wide Data. *British Journal of Criminology*, 58(5), 1212–1231. <https://doi.org/10.1093/bjc/azx085>
- UDI RS, 2010-022. Bortvisning og utvisning av EØS-borgere av hensyn til offentlig orden eller sikkerhet.
- UDIS RS, 2010-024. Utvisning etter utlendingsloven §§ 66, 67 og 68 – brudd på utlendingsloven og/eller straffbare forhold.
- Utlendingsloven. (2008). *Lov om utlendingers adgang til riket og deres opphold her*. (LOV-2008-05-15-35). Hentet 26.01.2020 fra <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2008-05-15-35>
- Vevstad, V. (2010). *Utlendingsloven. Kommentartutgave*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Wathne, C.T. (2018). *Målstyring i politiet. I teori og praksis*. Oslo: Cappelen Damm Akademisk.
- Weber, L. (2011). «It sounds like they shouldn't be here»: Immigration checks on the streets of Sydney. *Policing & Society*, 21(4), 456–467. <https://doi.org/10.1080/10439463.2011.610196>
- Weber, L. (2013). *Policing Non-Citizens*. Abingdon: Routledge.
- Weber, L. & McCulloch, J. (2018). Penal power & border control: Which thesis? Sovereignty, governmentality, or the pre-emptive state? *Punishment & Society*, 21(4), 496–514. Online first. <https://doi.org/10.1177/1462474518797293>
- Willig, C. (2013). *Introducing Qualitative Research In Psychology*. McGraw Hill Education, Open University Press.
- Winnæss, P. & Helland, H. (2014). Politistudentene: Hvem er de og hvorfor vil de bli politi? *Nordisk Politiforskning*, 1(2), 93–123.
- Woude, M.A.H. van der & van der Leun, J.P. (2017). Crimmigration Checks in the Internal Border Areas of the EU: Finding the Discretion that Matters. *European Journal of Criminology*, 14(1), 27–45. <https://doi.org/10.1177/1477370816640139>
- Woude, M.A.H. van der & Brouwer, J. (2017). Searching for «illegal» junk in the trunk: Underlying intentions of (Cr)immigration controls in Schengen's Internal Border Area. *New Criminal Law Review: An International & Interdisciplinary Journal*, 20(1), 157–179. <https://doi.org/10.1525/nclr.2017.20.1.157>
- Aas, K.F. (2014). Bordered penalty: precarious membership & abnormal justice. *Punishment & Society*, 16(5), 520–541. <https://doi.org/10.1177/1462474514548807>